

บทที่ 7

บทสรุป

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการสื่อสารรูปแบบใหม่ ของยุคสมัย พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่ทรงมีลายพระหัตถ์ถึงบุคคล ต่าง ๆ ด้วยพระองค์เอง การสื่อสารด้วยพระราชหัตถเลขาเป็นการเล่าเรื่องและการแสดงความคิดเห็นในด้านต่าง ๆ ดังนั้นการศึกษาพระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์จึงทำให้เห็นลีลาการใช้ ภาษาและได้ทราบทัศนคติ อารมณ์ความรู้สึกของพระองค์ได้อย่างดี

รูปแบบของพระราชหัตถเลขามี 2 ลักษณะคือ พระราชสาส์นซึ่งเป็นการสื่อสารอย่างเป็นทางการกับประมุขต่างประเทศ เป็นเอกสารสำคัญที่เป็น “หน้าตา” ของประเทศ รูปแบบของ พระราชสาส์นจึงมีความเป็นระเบียบแบบแผนที่ชัดเจนสะท้อนความเป็นประเทศที่มีวัฒนธรรม และพระราชอาณาจักรที่แน่นอน พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ซึ่งมีถึงบุคคลหรือคณะบุคคลใน โอกาสต่าง ๆ มีรูปแบบที่ไม่เคร่งครัดมากนัก พระราชหัตถเลขานั้นทรงมีไปถึงบุคคลต่าง ๆ ซึ่ง ต่างสถานะกัน การใช้คำเรียก คำแสดงความสัมพันธ์ คำแสดงตำแหน่ง จะเป็นสิ่งที่บอกความ สัมพันธ์ระหว่างพระองค์กับบุคคลหรือคณะบุคคลนั้นในการติดต่ออาจแสดงถึงความสนิทสนม คุ้นเคยกัน หรือแสดงความแตกต่างทางฐานะตำแหน่งระหว่างกัน เนื้อหาของพระราชหัตถเลขา เป็นการเล่าเรื่อง การแสดงความคิดเห็น การอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ หลากหลายทั้งเรื่องที่เกี่ยวข้อง กับราชการสำคัญ พระราชภารกิจต่าง ๆ รวมถึงเรื่องส่วนพระองค์ เนื้อหาอันหลากหลายนี้เองที่ ทำให้พระราชหัตถเลขาเป็นเอกสารที่มีคุณค่าอย่างสูงในด้านสาระความรู้

ลีลาภาษาและวรรณศิลป์ในพระราชหัตถเลขามีลักษณะภาษาของการสื่อความซึ่ง สามารถสะท้อนทัศนคติ นำเสียง อารมณ์ความรู้สึกของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา ซึ่งเป็นการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ความชัดเจนของสสารนั้นเกิด จากการใช้คำที่สื่อความหมายชัดเจน ได้แก่ คำแสดงความคิดเห็น คำแสดงความรู้สึก และคำ แสดงเจตนา คำเหล่านี้สื่อความหมายของความคิด อารมณ์ความรู้สึกและความต้องการได้อย่างดี อีกทั้งการใช้สำนวนและภาพพจน์ก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและสร้าง ความชัดเจนแก่สสารนั้นได้เป็นอย่างดี สำนวนและภาพพจน์ยังช่วยสร้างความคมคาย ลึกซึ้งให้แก่

สารนั้น สะท้อนให้เห็นความสามารถและชั้นเชิงในทางภาษาของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในการสื่อสาร

ลีลาภาษาและวรรณศิลป์อันเป็นลักษณะเด่นประการสำคัญของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในพระราชหัตถเลขา คือ การสร้างคำเพื่อสื่อความหมายและการเน้นย้ำ ซึ่งมี 2 ลักษณะ ได้แก่ การสร้างคำโดยการซ้อนคำและซ้อนความ และการสร้างคำโดยการซ้ำคำ การสร้างคำในสองลักษณะนี้ทำให้สารที่พระองค์สื่อมีความแจ่มชัด เนื่องด้วยมีความหมายที่ชัดเจนและเป็นกตเวทียของการเน้นย้ำ การสร้างคำยังสะท้อนความคิดเห็น อารมณ์ความรู้สึกของพระองค์ได้อย่างดี อีกทั้งยังทำให้ข้อความนั้นมีความโดดเด่นสะดุดตาด้วยจังหวะของคำ ซึ่งมีความงดงามทางวรรณศิลป์ด้วยประการหนึ่ง

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงใช้ประโยคเพื่อจุดมุ่งหมายในการสื่อสาร ได้แก่ การใช้ประโยคบอกเล่าลักษณะต่าง ๆ ในการเล่าเรื่อง การอธิบาย การแสดงความคิดเห็น ประโยคคำถามซึ่งต้องการคำตอบ และคำถามเชิงวาทศิลป์ ประโยคคำสั่งและประโยคขอร้อง ประโยคต่าง ๆ ที่ทรงใช้นั้นมีเนื้อความที่แจ่มชัดในแต่ละจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร ผู้รับสามารถรับรู้ความหมายและความต้องการของพระองค์ในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างดี นอกจากนี้ยังมีประโยคที่มีลักษณะทางวรรณศิลป์ด้วยการใช้ประโยคซ้ำความและประโยคขนานความ ซึ่งเป็นลีลาที่ช่วยทำให้เกิดความเด่นของข้อความอันมีผลต่อการสร้างความแจ่มชัดแก่สารนั้น และเป็น การเน้นย้ำซ้ำความเพื่อผลทางความหมาย

ในการเรียบเรียงข้อความนั้นพระองค์ทรงมีการเรียบเรียงข้อความอย่างเป็นระเบียบ ทั้ง การแสดงเหตุผล การสรุปความ การขยายความ การเปรียบเทียบ และการอ้างด้วยคำสนทนา ทำให้สารที่ทรงถือนั้นมีสัมพันธภาพ สาคับความคิดดีไม่ตบสนับเป็นผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร เรื่องที่ทรงถือนั้นมีชีวิตชีวาเพราะทรงเล่าเรื่องอย่างดีให้รายละเอียดและสร้างภาพที่กระอ่างชัดแก่ผู้รับสารด้วยภาษาที่ชัดเจน ทว่ามีความคมคายลึกซึ้ง

กล่าวโดยรวมลีลาภาษาของพระองค์นั้นมุ่งที่การสร้างความแจ่มชัดของสารด้วยภาษาที่สื่อความหมายชัดเจน มีการเน้นย้ำ สามารถสื่อความคิดเห็น อารมณ์ความรู้สึกของพระองค์อย่างตรงไปตรงมาและมุ่งหวังให้ผู้รับสารได้รับสารนั้นอย่างถูกต้องตามจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร

และยังมีลักษณะทางวรรณศิลป์ซึ่งทำให้สารนั้นสอดส่ายโคจรเด่น ถิลภาษาและวรรณศิลป์ใน พระราชหัตถเลขาจึงมีผลทั้งในการสร้างความหมายที่ชัดเจนและมีความไพเราะงดงาม

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีคุณค่าอย่างสูงทั้งในด้าน ถิลภาษาและวรรณศิลป์ถือเป็นร้อยแก้วเพื่อการสื่อสารที่มีความคิดเด่น เนื่องด้วยมีถิลภาษาที่สื่อ ความอย่างชัดเจนตามจุดมุ่งหมายของการสื่อสาร ทรงใช้สำนวนภาษาที่สื่อความหมายได้อย่าง แจ่มชัด สื่อทัศนคติ อารมณ์ความรู้สึกของพระองค์อย่างชัดเจน มีการเน้นย้ำสาร มีการลำดับ ความคิดที่ดี ทั้งในการเล่าเรื่อง การแสดงความคิดเห็น และการอธิบาย

นอกจากนี้พระราชหัตถเลขายังมีคุณค่าในการสะท้อนทัศนคติของพระองค์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทัศนคติด้านการเมืองการปกครอง การต่างประเทศ การรับวิทยาการตะวันตก และความเชื่อในด้านต่าง ๆ ของพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ในท่ามกลางความ เปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ มากมาย พระราชหัตถเลขาเป็นบท บันทึกรับของผู้เขียนที่ทำให้ผู้อ่านได้รับรู้ความคิด อารมณ์ของพระมหากษัตริย์ในเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งความสุข ความทุกข์ ผู้อ่านย่อมได้รับรสทางอารมณ์และความเพลิดเพลินในการอ่านเช่นเดียว กับการอ่านวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ อีกทั้งพระราชหัตถเลขายังให้ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ สังคมวัฒนธรรม และภาษาของยุคสมัยอย่างกว้างขวาง

พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้ศึกษามาแล้วจึงปรากฏ คุณค่าทั้งด้านถิลภาษาและวรรณศิลป์ มีการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพในการสร้างความเข้าใจ ที่ถูกต้องชัดเจนต่อสาร และมีความงดงามทางวรรณศิลป์ในการสร้างความสอดส่ายโคจรเด่น ให้แก่ข้อความ พระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นพระราชนิพนธ์ที่มีคุณค่าอย่างสูงในการสะท้อนทัศนคติของพระองค์ในด้านต่าง ๆ มีคุณค่าในด้านสาระ ความรู้และความเพลิดเพลินอย่างมากมาย

ข้อเสนอแนะ

พระราชหัตถเลขาส่วนพระองค์ หรือจดหมายส่วนตัว เป็นการสื่อสารที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด ดังนั้นย่อมเห็นถิลภาษา ความคิดเห็น แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนได้อย่างชัดเจนที่สุด

วรรณกรรมประเภทพระราชหัตถเลขานั้นมีการสืบเนื่องต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงอาจมีการศึกษาถิลภาษาของแต่ละพระองค์โดยเฉพาะ หรือการศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างของถิลภาษาของแต่ละพระองค์ หรืออาจศึกษาถิลภาษาในจดหมายส่วนตัวของบุคคลสำคัญอื่น ๆ

นอกจากนี้เอกสารอื่น ๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน เช่น จดหมายเหตุ บันทึกความทรงจำ ใบบอก พระราชปจฉา .....ซึ่งมีลักษณะการเล่าเรื่อง การแสดงความคิดเห็น หรือการอธิบาย ซึ่งแต่ละประเภทน่าจะมีลักษณะพิเศษเฉพาะ และเป็นเอกสารโบราณซึ่งมีคุณค่าทางภาษาและเนื้อหาสาระ จึงควรจะมีการศึกษาเอกสารเหล่านี้ในทางภาษาและวรรณกรรมต่อไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย